

Esialgne tõlge

EUROOPA KOHTU OTSUS (seitsmes koda)

26. september 2024(*)

Eelotsusetaotlus – Võõrtöötajad – Sotsiaalkindlustus – Kohaldatavad õigusaktid – Määrus (EMÜ) nr 1408/71 – Artiklid 13 ja 14a – Määrus (EÜ) nr 883/2004 – Artikkel 11 ja artikli 13 lõige 2 – Töötaja, kes tegutseb füüsilisest isikust ettevõtjana samal ajal kahe või enama riigi territooriumil, kusjuures üks neist on Euroopa Liidu liikmesriik; üks neist on Euroopa Majanduspiirkonna lepinguosalisest riik, kes kuulub Euroopa Vabakaubanduse Assotsiatsiooni, ning üks neist on Šveitsi Konföderatsioon – Artikli 87 lõige 8 – Mõiste „asjakohane olukord“ – Euroopa Majanduspiirkonna leping – Euroopa Ühenduse ja selle liikmesriikide ning Šveitsi Konföderatsiooni vaheline isikute vaba liikumist käsitlev kokkulepe

Kohtuasjas C-329/23,

mille ese on ELTL artikli 267 alusel Verwaltungsgerichtshof'i (kõrgeim halduskohus, Austria) 9. mai 2023. aasta otsusega esitatud eelotsusetaotlus, mis saabus Euroopa Kohtusse 25. mail 2023, menetluses

Sozialversicherungsanstalt der Selbständigen

versus

W M,

menetluses osalesid:

Bundesminister für Soziales, Gesundheit, Pflege und Konsumentenschutz,

EUROOPA KOHUS (seitsmes koda),

koosseisus: koja president F. Biltgen (ettekandja), kohtunikud N. Wahl ja M. L. Arastey Sahún,

kohtujurist: M. Szpunar,

kohtusekretär: A. Calot Escobar,

arvestades kirjalikku menetlust,

arvestades seisukohti, mille esitasid:

- W M, esindaja: *Rechtsanwalt* A. Wittwer,
- Austria valitsus, esindajad: A. Posch, J. Schmoll ja E. Samoilova,
- Tšehhi valitsus, esindajad: J. Benešová, M. Smolek ja J. Vláčil,
- Liechtensteini Vürstiriigi valitsus, esindajad: A. Entner-Koch ja R. Schobel,
- Euroopa Komisjon, esindajad: F. Clotuche-Duvieusart ja B.-R. Killmann,
- EFTA järelevalveamet, esindajad: M. Brathovde, E. Gromnicka ja M.-M. Joséphidès,

arvestades pärast kohtujuristi ärakuulamist tehtud otsust lahendada kohtuasi ilma kohtujuristi ettepanekuta,

on teinud järgmise

kohtuotsuse

- 1 Eelotsusetaotlus käsitleb seda, kuidas tõlgendada esiteks nõukogu 14. juuni 1971. aasta määrust (EMÜ) nr 1408/71 sotsiaalkindlustusskeemide kohaldamise kohta ühenduse piires liikuvate töötajate, füüsilisest isikust ettevõtjate ja nende pereliikmete suhtes (EÜT L 149, lk 2; ELT eriväljaanne 05/01, lk 35), nõukogu 2. detsembri 1996. aasta määrusega (EÜ) nr 118/97 (EÜT 1997, L 28, lk 1; ELT eriväljaanne 05/03, lk 3) muudetud ja ajakohastatud kujul, mida on muudetud Euroopa Parlamendi ja nõukogu 31. märtsi 2004. aasta määrusega (EÜ) nr 631/2004 (ELT 2004, L 100, lk 1; ELT eriväljaanne 05/05, lk 10) (edaspidi „määrus nr 1408/71“), ning teiseks Euroopa Parlamendi ja nõukogu 29. aprilli 2004. aasta määrust (EÜ) nr 883/2004 sotsiaalkindlustussüsteemide kooskõlastamise kohta (ELT 2004, L 166, lk 1; ELT eriväljaanne 05/05, lk 72; parandus ELT 2009, L 202, lk 90), mida on muudetud Euroopa Parlamendi ja nõukogu 22. mai 2012. aasta määrusega (EL) nr 465/2012 (ELT 2012, L 149, lk 4) (edaspidi „määrus nr 883/2004“), ning eelkõige selle määruse artikli 13 lõiget 2 ja artikli 87 lõiget 8 koostoimes Euroopa Parlamendi ja nõukogu 16. septembri 2009. aasta määrusega (EÜ) nr 987/2009, milles sätestatakse määruse (EÜ) nr 883/2004 rakendamise kord (ELT 2009, L 284, lk 1), mida on muudetud määrusega nr 465/2012.
- 2 Taotlus on esitatud kohtuvaidluses, mille pooled on Sozialversicherungsanstalt der Selbständigen (sotsiaalkindlustusamet füüsilisest isikust ettevõtjate jaoks; edaspidi „SVS“) ja W M ning mis käsitleb SVSi keeldumist anda W Mile tõend selle kohta, et viimane kuulus ajavahemikul 1. jaanuarist 2017 kuni 31. märtsini 2018 (edaspidi „vaidlusalune ajavahemik“) Austria sotsiaalkindlustusskeemi.

Õiguslik raamistik

Rahvusvaheline õigus

EMP leping

- 3 Euroopa Majanduspiirkonna 2. mai 1992. aasta lepingu (EÜT 1994, L 1, lk 3; ELT eriväljaanne 11/52, lk 3), mida on muudetud Bulgaaria Vabariigi ja Rumeenia Euroopa Majanduspiirkonnas osalemise lepinguga (ELT 2007, L 221, lk 15) (edaspidi „EMP leping“), eesmärk on vastavalt selle artiklile 1 lepinguosaliste vaheliste kaubandus- ja majandussuhete püsiv ja tasakaalustatud tugevdamine võrdsetes konkurentsitingimustes ja ühesuguste eeskirjade järgimine, et luua ühtne Euroopa Majanduspiirkond, edaspidi „EMP“. Nende eesmärkide saavutamiseks hõlmab assotsiatsioon vastavalt EMP lepingule muu hulgas isikute vaba liikumist.
- 4 EMP lepingu artikli 2 punktis b on sätestatud, et käesolevas lepingus tähendab mõiste „[Euroopa Vabakaubandusassotsiatsiooni (EFTA) riigid]“ Islandit, Liechtensteini Vürstiriiki ja Norra Kuningriiki, ning punktis c on sätestatud, et mõiste „lepinguosaliselised“ tähendab [Euroopa Liidu] ja tema liikmesriikide suhtes [liitu] ja tema liikmesriike või liitu või tema liikmesriike.
- 5 EMP lepingu kolmanda osa „Isikute, teenuste ja kapitali vaba liikumine“ 1. peatükis „Töötajad ja füüsilisest isikust ettevõtjad“ sisalduvad selle lepingu artiklid 28–30.
- 6 EMP lepingu artikli 28 lõikes 1 on sätestatud, et EÜ liikmesriikide ja EFTA riikide piires tagatakse töötajate liikumisvabadus.
- 7 Selle lepingu artiklis 29 on töötajate ja füüsilisest isikust ettevõtjate liikumisvabaduse kehtestamiseks sotsiaalkindlustuse vallas viidatud lepingu VI lisale.
- 8 EMP lepingu VI lisa („Sotsiaalkindlustus“) sisaldab vastavalt EMP ühiskomitee 1. juuli 2011. aasta otsusele nr 76/2011, millega muudetakse EMP lepingu VI lisa („Sotsiaalkindlustus“) ja protokoll nr 37 (ELT 2011, L 262, lk 33), mis jõustus 1. juunil 2012, määrust nr 883/2004 ja määrust nr 987/2009 kui „nimetatud õigusakte“. Enne seda kuupäeva kuulus viidatud lisasse määrus nr 1408/71.

- 9 EMP lepingu VI lisas on muu hulgas märgitud, et käesoleva lisa kohaldamisel ja vaatamata protokoll nr 1 sätetele loetakse, et nimetatud õigusaktides sisalduv mõiste „liikmesriigid“ hõlmab lisaks oma tähendusele asjakohastes [liidu] õigusaktides Islandi, Liechtensteini ja Norrat“.

Isikute vaba liikumist käsitlev kokkulepe

- 10 Euroopa Ühenduse ja selle liikmesriikide ning Šveitsi Konföderatsiooni vahel 21. juunil 1999 Luxembourgis sõlmitud kokkuleppe isikute vaba liikumise kohta (EÜT 2002, L 114, lk 6; ELT eriväljaanne 11/41, lk 89) (edaspidi „EÜ-Šveitsi IVL kokkulepe“) artiklis 8 „Sotsiaalkindlustussüsteemide kooskõlastamine“ on sätestatud:

„Kokkuleppeosalised näevad II lisa kohaselt ette sotsiaalkindlustussüsteemide koordineerimise eelkõige järgmistel eesmärkidel:

- a) [...]
- b) kohaldatavate õigusaktide kindlaksmääramine;

[...]“.

- 11 EÜ-Šveitsi IVL kokkuleppe II lisas „Sotsiaalkindlustussüsteemide koordineerimine“ on alates 1. aprillist 2012 kohaldatava redaktsiooni artiklis 1 ette nähtud:

„1. Kokkuleppeosalised lepivad kokku, et sotsiaalkindlustusskeemide kooskõlastamisel kohaldavad nad omavahel Euroopa Liidu õigusakte, millele on käesoleva lisa A jaos viidatud, vastavalt samas jaos tehtud muudatustele, või kõnealuste õigusaktidega samaväärseid eeskirju.

2. Käesoleva lisa A jaos esinev mõiste „liikmesriik (liikmesriigid)“ hõlmab lisaks asjaomaste Euroopa Liidu õigusaktide reguleerimisalasse kuuluvatele riikidele ka Šveitsi.“

- 12 EÜ-Šveitsi IVL kokkuleppe II lisa A jagu „Nimetatud õigusaktid“ sisaldab muu hulgas määrusi nr 883/2004 ja nr 987/2009, millega asendati määrus nr 1408/71.

Liidu õigus

Määrus nr 1408/71

- 13 Vastavalt määruse nr 1408/71, mis tunnistati kehtetuks ja asendati alates 1. maist 2010 määrusega nr 883/2004, artiklile 2 „Isikud, kelle suhtes määrus on kohaldatav“ kohaldati seda määrust mõne liikmesriigi kodanike või mõne liikmesriigi territooriumil elavate kodakondsuseta isikute või pagulaste, samuti nende pereliikmete ja nende ülalpidamisel olnud isikute suhtes.

- 14 Määruse nr 1408/71 II jaotis „Kohaldatava õiguse kindlaksmääramine“ sisaldas muu hulgas selle määruse artikleid 13 ja 14a.

- 15 Määruse artiklis 13 „Üldreeglid“ on sätestatud:

„1. Vastavalt artiklitele 14c ja 14f alluvad isikud, kelle suhtes käesolevat määrust kohaldatakse, ainult ühe liikmesriigi õigusaktidele. Kõnealused õigusaktid määratakse kindlaks vastavalt käesoleva jaotise sätetele.

2. Arvestades artikleid 14-17:

- a) [...]
- b) Liikmesriigi territooriumil füüsilisest isikust ettevõtjana tegutseva isiku suhtes kehtivad selle riigi õigusaktid, seda ka juhul, kui ta elab teise liikmesriigi territooriumil;

[...]“.

- 16 Kõnealuse määruse artiklis 14a „Füüsilisest isikust ettevõtjate suhtes, v.a meremehed, kohaldatavad erireeglid“ oli ette nähtud:

„Artikli 13 lõike 2 punkti b kohaldamisel arvestatakse järgmisi erandeid ja asjaolusid.

[...]

2. Tavaliselt kahe või enama liikmesriigi territooriumil füüsilisest isikust ettevõtjana tegutseva isiku suhtes kehtivad tema elukohajärgse liikmesriigi õigusaktid, kui mingi osa tema tegevusest toimub selle liikmesriigi territooriumil. Kui sellise isiku tegevus ei toimu üldse tema elukohajärgse liikmesriigi territooriumil, kehtivad tema suhtes selle liikmesriigi õigusaktid, mille territooriumil toimub tema peamine tegevus. Peamise tegevuse kindlaksmääramise kriteeriumid on sätestatud artiklis 98 osutatud määruises;

[...]“.

Määrus nr 883/2004

- 17 Määruse nr 883/2004 II jaotis „Kohaldatava õiguse kindlaksmääramine“ sisaldab muu hulgas selle määruse artikleid 11 ja 13.

- 18 Määruse artikli 11 lõikes 1 on ette nähtud:

„Käesoleva määruse reguleerimisalasse kuuluvate isikute suhtes kohaldatakse üksnes ühe liikmesriigi õigusakte. Sellised õigusaktid määratakse kindlaks kooskõlas käesoleva jaotisega.“

- 19 Selle määruse artikli 13 „Tegevus kahes või mitmes liikmesriigis“ lõikes 2 on sätestatud:

„Isiku suhtes, kes tavaliselt on tegev füüsilisest isikust ettevõtjana kahes või mitmes liikmesriigis, kohaldatakse õigusakte järgmiselt:

- a) elukohajärgse liikmesriigi õigusakte, kui oluline osa tema tegevusest toimub selles liikmesriigis, või
- b) selle liikmesriigi õigusakte, kus asub tema tegevuste huvikese, kui ta ei ela ühes neist liikmesriikidest, kus toimub oluline osa tema tegevusest.“

- 20 Sama määruse artikli 87 „Eri liiki hüvitiste kattumine“ lõikes 8 on sätestatud:

„Kui käesoleva määruse tulemusena kohaldatakse isiku suhtes sellise liikmesriigi õigusakte, mis pole määratletud kooskõlas määruse [nr 1408/71 II jaotisega, säilitavad need õigusaktid kehtivuse, tingimusel et asjakohane olukord jääb muutumatuks, ja igal juhul mitte kauem kui kümne aasta jooksul alates käesoleva määruse kohaldamise kuupäevast, välja arvatud kui asjaomane isik taotleb, et tema suhtes kohaldataks käesoleva määruse alusel kohaldatavaid õigusakte. Taotlus esitatakse kolme kuu jooksul pärast käesoleva määruse kohaldamise kuupäeva selle liikmesriigi pädevale asutusele, kelle õigusakte käesoleva määruse alusel kohaldatakse, kui asjaomase isiku suhtes hakatakse kohaldama selle liikmesriigi õigusakte alates käesoleva määruse kohaldamise kuupäevast. Kui taotlus esitatakse pärast nimetatud tähtaega, toimub kohaldatavate õigusaktide osas üleminek järgmise kuu esimesel päeval.“

Määrus nr 987/2009

- 21 Määruse nr 987/2009 artiklis 14 on ette nähtud:

„[...]“

5b [Määruse nr 883/2004] artikli 13 alusel kohaldatava õiguse kindlaksmääramisel ei võeta arvesse väikese mõjuga tegevusi. [Käesoleva määruse] artiklit 16 kohaldatakse kõigil käesoleva artikli kohastel juhtudel.

[...]

8. [Määruse nr 883/2004] artikli 13 lõigete 1 ja 2 kohaldamisel tähendab ühes liikmesriigis toimunud „oluline osa palgatööst või ettevõtlusest“ seda, et selles liikmesriigis toimub kvantitatiivselt märkimisväärne osa tema tegevusest töötajana või füüsilisest isikust ettevõtjana, ilma et see peaks tingimata olema suurem osa sellest tegevusest.

Et määrata kindlaks, kas oluline osa tegevusest toimub ühes liikmesriigis, võetakse arvesse järgmisi soovituslikke kriteeriume:

a) [...]

b) füüsilisest isikust ettevõtjana tegutsemise puhul käive, tööaeg, osutatud teenuste arv ja/või sissetulek.

Üldise hinnangu raames on vähem kui 25protsendiline osakaal nimetatud kriteeriumide alusel märk sellest, et oluline osa tegevusest ei toimu asjaomases liikmesriigis.

9. [Määruse nr 883/2004] artikli 13 lõike 2 punkti b kohaldamisel määratakse füüsilisest isikust ettevõtja „tegevuste huvikese“ kindlaks, võttes arvesse kõiki elemente, millest koosneb tema ametialane tegevus, eelkõige asjaomase isiku tegevuse kindlat ja pidevat asukohta, tegevuse tavapärasel iseloomu või kestust, osutatud teenuste arvu ning kõigist asjaoludest ilmnevat asjaomase isiku kavatsust.

[...]“.

Põhikohtuasi ja eelotsuse küsimused

- 22 Asjaomane isik, kes on Austria ja Liechtensteini kodanik, esitas 14. aprillil 2020 SVSile taotluse väljastada talle määruse nr 1408/71 alusel vorm E101, mis tõendab, et ta oli Austria sotsiaalkindlustussüsteemis kindlustatud vaidlusalusel ajavahemikul, mil ta tegutses samal ajal füüsilisest isikust ettevõtjast arstina Austrias, Liechtensteinis ja Šveitsis, saades neist riikidest vastavalt ligikaudu 19%, 78% ja 3% oma sissetulekust.
- 23 Enne kui W M alustas 1. jaanuaril 2017 täiendavat füüsilisest isikust ettevõtjana tegutsemist Šveitsis, töötas ta samal ajal füüsilisest isikust ettevõtjana nii Liechtensteinis kui ka Austrias ning tema suhtes kohaldati seetõttu, et tema elukoht oli Austrias, Austria sotsiaalkindlustusalaseid õigusakte vastavalt määruse nr 1408/71 artikli 14a punktile 2.
- 24 Kuna määrus nr 883/2004 asendas määruse nr 1408/71, kvalifitseeris SVS asjaomase isiku taotluse ümber nii, et see on esitatud vormi A1 saamiseks määruste nr 883/2004 ja nr 987/2009 alusel, ning jättis selle 21. oktoobri 2020. aasta otsusega rahuldamata. Keeldumise põhjendamiseks märgiti, et need määrused on kõigi kolme asjasse puutuva riigi suhtes küll kohaldatavad – suhetes Liechtensteiniga EMP lepingu tõttu ning suhetes Šveitsi Konföderatsiooniga EÜ-Šveitsi IVL kokkuleppe tõttu. Käesoleval juhul puudub aga siiski kokkulepe, mis hõlmaks korraga nii EMP liikmesriike kui ka Šveitsi Konföderatsiooni, mistõttu W Mi tegevuse suhtes vaidlusalusel ajavahemikul tuleks kohaldada eraldi iga riigi õigusakte.
- 25 Bundesverwaltungsgericht (föderaalne halduskohus, Austria) rahuldab kaebuse, mille W M selle otsuse peale esitas, ning otsustas, et puudutatud isikule tuleb väljastada tõend selle kohta, et kõnealusel ajavahemikul oli tal Austria sotsiaalkindlustus.
- 26 Nimetatud kohus leidis, et põhikohtuasjas kõne all olevat olukorda tuleb seoses tegevusega Austrias ja Liechtensteinis analüüsida EMP lepingu alusel ning seoses tegevusega Austrias ja Šveitsis EÜ-Šveitsi IVL kokkuleppe alusel ning et sellega seoses tuleb kindlaks teha, kas W Mi kutsetegevus Šveitsis kujutab endast muutust määruse nr 883/2004 artikli 87 lõike 8 tähenduses, kusjuures määrus nr 1408/71 ei kuuluks käesolevas asjas enam kohaldamisele.

- 27 Olles kohtuasja läbi vaadanud, leidis nimetatud kohus esiteks seoses EMP lepinguga, et W Mi suhtes kohaldatakse vastavalt määruse nr 1408/71 artiklile 14a Austria sotsiaalkindlustusalaseid õigusakte seoses kutsetegevusega tegelemisega nendes riikides. Selle kohtu hinnangul ei puutu täiendav samaaegne kutsetegevusega tegelemine Šveitsis selle lepingu seisukohast asjasse ega too seega kaasa muudatust asjakohases olukorras määruse nr 883/2004 artikli 87 lõike 8 tähenduses. Teiseks leidis ta seoses EÜ-Šveitsi IVL kokkuleppega, et vastavalt määruse nr 883/2004 artiklile 13 kohaldatakse W Mi suhtes ka Austria sotsiaalkindlustusalaseid õigusakte, kuna ta tegeles Austrias, kus oli tema elukoht, olulise osaga oma kutsetegevusest.
- 28 Verwaltungsgerichtshof (kõrgeim halduskohus, Austria), kellele SVS esitas selle otsuse peale kassatsioonkaebuse, märgib, et mitmes liikmesriigis töötava liidu kodaniku suhtes kohaldatavate sotsiaalkindlustusalaste õigusaktide kindlaksmääramist reguleerib määrus nr 883/2004 koostoimes määrusega nr 987/2009. Selle kohtu sõnul on need määrused kohaldatavad vastavalt viidatud lepingutele suhetes teiste riikidega, eelkõige EMP riikidega, sh Liechtensteini Vürstiriigiga vastavalt EMP lepingule ning Šveitsi Konföderatsiooniga vastavalt EÜ-Šveitsi IVL kokkuleppele.
- 29 Eelotsusetaotluse esitanud kohus kahtleb, kas lähenemisviis – mis seisneb selles, et ühelt poolt EMP lepingu raames ja teiselt poolt EÜ-Šveitsi IVL kokkuleppe raames hinnatakse eraldi, milline on vastavalt määrustes nr 1408/71 ja nr 883/2004 sätestatud eeskirjadele kohaldatav sotsiaalkindlustusõigus – on kooskõlas üksnes ühe liikmesriigi õigusaktide kohaldamise põhimõttega, mis on sätestatud määruse nr 1408/71 artikli 13 lõikes 1 ja määruse nr 883/2004 artiklis 11. Nimelt ei saa välistada, et selline eraldi hindamine võib muudel asjaoludel kui need, mis on kõne all põhikohtuasjas, viia selleni, et samal ajal kohaldatakse sama isiku suhtes ja sama ajavahemiku suhtes erinevaid õigusakte. Seetõttu peab eelotsusetaotluse esitanud kohus vajalikuks küsida Euroopa Kohtult, kas määrused nr 1408/71 ja nr 883/2004 on kohaldatavad sellises olukorras, nagu on kõne all põhikohtuasjas, ning kui see on nii, siis kuidas tuleks neid kohaldada.
- 30 Kui Euroopa Kohus peaks leidma, et need määrused on käesoleval juhul kohaldatavad, soovib eelotsusetaotluse esitanud kohus lisaks teada, kuidas tõlgendada määruse nr 883/2004 artikli 87 lõikes 8 ette nähtud üleminekusätet niisuguses olukorras, nagu on kõne all põhikohtuasjas.
- 31 Eelotsusetaotluse esitanud kohus märgib, et enne vaidlusalust ajavahemikku ja seda, kui W M, kes tegutses füüsilisest isikust ettevõtjana samal ajal Austrias ja Liechtensteinis, alustas oma täiendavat kutsetegevust Šveitsis, kuulusid tema suhtes Austrias asuva elukoha tõttu kohaldamisele Austria õigusnormid vastavalt määruse nr 1408/71 artikli 14a punktile 2. Ent määrus nr 883/2004, mis asendas määruse nr 1408/71, näeb artikli 13 lõikes 2 ette, et isiku suhtes, kes on füüsilisest isikust ettevõtjana tegev mitmes liikmesriigis, kohaldatakse elukohajärgse liikmesriigi õigusakte üksnes siis, kui ka oluline osa tema tegevusest toimub selles liikmesriigis, ning muul juhul kohaldatakse selle liikmesriigi õigusakte, kus asub tema tegevuste huvikese. Seega tuleks Liechtensteini õigusnorme kohaldada W Mi suhtes vaidlusalusel ajavahemikul seetõttu, et oluline osa tema tegevusest toimub Liechtensteinis. Määruse nr 883/2004 artikli 87 lõike 8 kohaselt on puudutatud isiku suhtes siiski jätkuvalt kohaldatavad Austria sotsiaalkindlustusalased õigusaktid, kuna tema olukord jäi pärast selle määruse jõustumist muutumatuks.
- 32 Eelotsusetaotluse esitanud kohus soovib sisuliselt teada, kas asjaolu, et W M, kes juba tegeleb kutsetegevusega kahes riigis, millest üks on liidu liikmesriik ja üks on EMP lepingu osaline ja EFTA riik, alustab kolmandas riigis ehk Šveitsi Konföderatsioonis täiendavat kutsetegevust väikeses mahus, kujutab endast „asjakohase olukorra“ muutust määruse nr 883/2004 artikli 87 lõike 8 tähenduses.
- 33 Neil asjaoludel otsustas Verwaltungsgerichtshof (kõrgeim halduskohus) menetluse peatada ja esitada Euroopa Kohtule järgmised eelotsuse küsimused:
- „1. Kas olukorras, kus liidu kodanik töötab samal ajal ELi liikmesriigis, riigis, kes on nii Euroopa Majanduspiirkonna lepingu (edaspidi „EMP“) kui ka Euroopa Vabakaubanduse Assotsiatsiooni (edaspidi „EFTA“) osalisriik (Liechtenstein), ja Šveitsis, tuleb kohaldada sotsiaalkindlustuse valdkonnas kohaldatava õiguse kindlaksmääramist reguleerivaid liidu õigusnorme vastavalt [määrusele nr 883/2004] koostoimes [määrusega nr 987/2009]?

Juhul kui esimesele küsimusele vastatakse jaatavalt:

2. Kas [määrust nr 883/2004] koosmõjus [määrusega nr 987/2009] tuleb sellisel juhul kohaldada nii, et sotsiaalkindlustust reguleerivate õigusaktide kohaldatavust tuleb hinnata eraldi ühelt poolt ELi liikmesriigi ja EFTA-EMP osalisriigi vahelise suhte aspektist ja teiselt poolt ELi liikmesriigi ja Šveitsi Konföderatsiooni vahelise suhte aspektist, ning seda arvestades tuleb kohaldatavate õigusaktide kohta väljastada iga kord eraldi tõend?
3. Kas tegemist on „asjakohase olukorra“ muutmisega [määruse nr 883/2004] artikli 87 lõike 8 tähenduses, kui füüsilisest isikust ettevõtjana asutakse tegutsema teises riigis, mille suhtes on nimetatud määrus kohaldatav, olgugi et see ei too [määruse nr 883/2004] ega [määruse nr 1408/71] alusel kaasa kohaldatavate õigusaktide muutumist ja selle tegevuse maht on nii väike, et sellega saadakse kõigest ligikaudu 3% kogusissetulekust?

Kas seejuures on oluline, kas kahepoolse suhte korral peab koordineerimine teise küsimuse tähenduses toimuma eraldi ühelt poolt seni asjasse puutuvate riikide vahel ja teiselt poolt seni asjasse puutuva riigi ja „teise“ riigi vahel?“

Eelotsuse küsimuste analüüs

34. Oma kolme eelotsuse küsimusega, mida tuleb analüüsida koos, soovib eelotsusetaotluse esitanud kohus sisuliselt teada, kas määrus nr 1408/71 ja määrust nr 883/2004 koostoimes määrusega nr 987/2009 tuleb tõlgendada nii, et need on kohaldatavad olukorras, kus liidu kodanik, kes tegutseb samal ajal füüsilisest isikust ettevõtjana ühes liidu liikmesriigis ja ühes EFTA-EMP osalisriigis, alustab täiendavat füüsilisest isikust ettevõtjana tegutsemist Šveitsis. Jaatava vastuse korral küsib eelotsusetaotluse esitanud kohus sisuliselt, kas sellise olukorra suhtes nende määruste alusel kohaldatavad sotsiaalkindlustusalased õigusaktid tuleb kindlaks määrata eraldi, st esiteks EMP lepingu alusel, mis puudutab liikmesriigi ja EFTA-EMP osalisriigi vahelisi suhteid, ning teiseks EÜ-Šveitsi IVL kokkuleppe alusel, mis puudutab liidu liikmesriigi ja Šveitsi Konföderatsiooni vahelisi suhteid.
35. Kõigepealt tuleb märkida, et EMP lepingu artiklites 28–30 ja VI lisas („Sotsiaalkindlustus“) on ette nähtud, et määrusi nr 883/2004 ja nr 987/2009 kohaldatakse olukordades, mille osalised on liidu liikmesriigid ja Liechtenstein. Samuti on EÜ-Šveitsi IVL kokkuleppes, täpsemalt selle artiklis 8 ja II lisas, ette nähtud, et neid määrusi kohaldatakse olukordades, mille osalised on liidu liikmesriigid ja Šveitsi Konföderatsioon.
36. Sellest järeldub, et määrused nr 883/2004 ja nr 987/2009 on kohaldatavad sellisele olukorrale, nagu on kõne all põhikohtuasjas, kus liidu kodanik, kes tegutseb samal ajal Austrias ja Liechtensteinis füüsilisest isikust ettevõtjana, alustab täiendavat füüsilisest isikust ettevõtjana tegutsemist Šveitsis.
37. Mis tahes vastupidine tõlgendus takistaks liidu kodanikul kasutada oma õigusi, mis tulenevad talle määrustest nr 883/2004 ja nr 987/2009, ning sellest tulenevalt asetaks ta ebasoodsamasse olukorda ainuüksi seetõttu, et ta on kasutanud oma õigust liikumisvabadusele mitte ainult Liechtensteinis, vaid ka Šveitsis.
38. Ent Euroopa Kohtu praktikast tuleneb, et EÜ-Šveitsi IVL kokkuleppega tagatud isikute vaba liikumist takistaks see, kui ühe kokkuleppeosalise kodanik satuks oma päritoluriigis halvemasse olukorda üksnes põhjusel, et ta on kasutanud oma õigust liikumisvabadusele (26. veebruari 2019. aasta kohtuotsus Wächtler, C-581/17, EU:C:2019:138, punkt 53). Selline tõlgendus eiraks ka asjaolu, et EMP leping võimaldab Islandi, Liechtensteini ja Norra kodanikel kasutada neile määrustega nr 883/2004 ja nr 987/2009 antud õigusi liidu territooriumil, ent võimaldab ka liidu kodanikel kasutada neid õigusi eelnimetatud riikides (26. septembri 2013. aasta kohtuotsus Ühendkuningriik vs. nõukogu, C-431/11, EU:C:2013:589, punkt 55).
39. Lisaks tuleb tõdeda, et määruste nr 883/2004 ja nr 987/2009 kohaldamine sellises olukorras, nagu on kõne all põhikohtuasjas, mis puudutab kolme eri riiki, vähendab riski, et puudutatud isiku suhtes kohaldatakse ühel ja samal ajal eri riikide sotsiaalkindlustusnorme, sest vastavalt neis määrustes järgitud põhimõttele, et korruga kohaldatakse üksnes ühe riigi õigust, tuleb rakendada isikute suhtes, kelle suhtes need määrused on kohaldatavad, üheainsa riigi õigust, et vältida keerukusi, mida võib kaasa tuua mitme riigisisese õiguskorra samaaegne kohaldamine, ning et kõrvaldada raskused, mis liidu

sees, EFTA-EMP osalisriikides ning Šveitsis liikuvate isikute jaoks tekisid kohaldatavate õigusaktide osalise või täieliku kumuleerumise korral (vt selle kohta 6. juuni 2019. aasta kohtuotsus V, C-33/18, EU:C:2019:470, punkt 42, ning 13. oktoobri 2022. aasta kohtuotsus Raad van bestuur van de Sociale verzekeringsbank (renditöö lähetuste vahelised ajavahemikud), C-713/20, EU:C:2022:782, punkt 39).

- 40 Mis puudutab määruste nr 883/2004 ja nr 987/2009 kohaldamise korda sellises olukorras, nagu on kõne all põhikohtuasjas, siis tuleb tõdeda, et kuna neid määrusi kohaldatakse kahel erineval õiguslikul alusel, nimelt EMP lepingu ja EÜ-Šveitsi IVL kokkuleppe alusel, peab huvitatud isiku suhtes vaidlusalusel ajavahemikul kohaldatavate sotsiaalkindlustusalaste õigusaktide kindlaksmääramine loogiliselt peegeldama seda vahetegu.
- 41 Seega tuleb käesoleval juhul neid määrusi kohaldada eraldi, st ühelt poolt Austria Vabariigi ja Liechtensteini Vürstiriigi vaheliste suhete suhtes EMP lepingu alusel, nagu see oli juba enne, kui W M alustas täiendavat füüsilisest isikust ettevõtjana tegutsemist Šveitsis, ning teiselt poolt Austria Vabariigi ja Šveitsi Konföderatsiooni vahelistes suhetes EÜ-Šveitsi IVL kokkuleppe alusel.
- 42 Esimesena, EMP lepingu kohta, mis reguleerib muu hulgas olukordi, mis puudutavad Austria Vabariiki ja Liechtensteini Vürstiriiki, siis on määruse nr 883/2004 artikli 13 lõike 2 punktis a sätestatud, et asjaomase isiku suhtes kohaldatakse elukohajärgse liikmesriigi õigusakte vaid siis, kui oluline osa tema tegevusest toimub selles liikmesriigis. Määruse nr 987/2009 artikli 14 lõikes 8 on täpsustatud, et määruse nr 883/2004 artikli 13 lõigete 1 ja 2 kohaldamisel tähendab ühes liikmesriigis toimunud „oluline osa palgatööst või ettevõtluusest“ seda, et selles liikmesriigis toimub kvantitatiivselt märkimisväärne osa tema tegevusest töötajana või füüsilisest isikust ettevõtjana, ilma et see peaks tingimata olema suurem osa sellest tegevusest. Selleks et teha kindlaks, kas oluline osa tegevusest toimub mõnes liikmesriigis, võetakse füüsilisest isikust ettevõtjana tegutsemise puhul arvesse käivet, tööaega, osutatud teenuste arvu ja/või sissetulekut. Üldise hinnangu raames on vähem kui 25protsendiline osakaal nimetatud kriteeriumide alusel märk sellest, et oluline osa tegevustest ei toimu asjaomases liikmesriigis.
- 43 Eelotsusetaotlusest nähtub, et vaidlusalusel ajavahemikul tegutses W M füüsilisest isikust ettevõtjana samal ajal Austrias ja Liechtensteinis vastavalt 19% ja 78% ulatuses oma sissetulekust. Seega moodustas asjaomase isiku kutsetegevus vaidlusalusel ajavahemikul liikmesriigis, kus ta elas, st Austria Vabariigis, vähem kui 25% tema sissetulekust. Seega ei saa asuda seisukohale, et ta tegeles sel ajal olulise osaga oma tegevusest selles liikmesriigis.
- 44 Määruse nr 883/2004 artikli 13 lõike 2 punktis b on ette nähtud, et kui asjaomane isik ei ela liikmesriigis, kus toimub oluline osa tema tegevusest, kohaldatakse tema suhtes selle liikmesriigi õigusakte, kus on tema tegevuse huvikese. Määruse nr 987/2009 artikli 14 lõike 9 kohaldamisel määratakse füüsilisest isikust ettevõtja „tegevuste huvikese“ artikli 13 lõike 2 punkti b tähenduses kindlaks, võttes arvesse kõiki elemente, millest koosneb tema majandus- või kutsetegevus, eelkõige asjaomase isiku tegevuse kindlat ja pidevat asukohta, tegevuse tavapärasel iseloomu või kestust, osutatud teenuste arvu ning kõigist asjaoludest ilmnevat asjaomase isiku kavatsust.
- 45 Arvestades, et vaidlusalusel ajavahemikul tegeles W M suurema osaga oma kutsetegevusest Liechtensteinis, siis kuna tema tegevuse huvikese oli selles riigis, tuli tema suhtes vastavalt määruse nr 883/2004 artikli 13 lõike 2 punktile b koostoimes määruse nr 987/2009 artikli 14 lõikega 9 vaidlusalusel ajavahemikul kohaldada Liechtensteini sotsiaalkindlustusalaseid õigusakte.
- 46 Järelikult kehtis W Mi suhtes sel ajavahemikul põhimõtteliselt muu liikmesriigi kui selle liikmesriigi õigus, kelle õigusaktid olid tema suhtes kohaldatavad määruse nr 1408/71 II jaotise alusel, milleks olid olnud Austria sotsiaalkindlustusalased õigusaktid.
- 47 Tuleb siiski märkida, et sellises olukorras on määruse nr 883/2004 artikli 87 lõikes 8 ette nähtud, et määruse nr 1408/71 II jaotise alusel kohaldatavate sotsiaalkindlustusalaste õigusaktide kohaldamist jätkatakse, kui asjakohane olukord jääb muutumatuks, kuid igal juhul mitte kauem kui kümme aastat alates määruse nr 883/2004 kohaldamise kuupäevast.
- 48 Seega on oluline kontrollida, kas kõnealusel ajavahemikul jäi asjakohane olukord muutumatuks, sest kui see oli nii, pidi W Mi suhtes jätkuvalt kohaldamisele kuuluma Austria õigus. Niisuguse kontrolli

jaoks tuleb eelkõige kindlaks teha, kas asjaolu, et W M, kes juba tegeles füüsilisest isikust ettevõtjana samal ajal liidu liikmesriigis, st Austria Vabariigis ja EFTA-EMP osalisriigis, st Liechtensteini Vürstiriigis, hakkas – endiselt samal ajal – tegelema füüsilisest isikust ettevõtjana täiendava kutsetegevusega Šveitsis nii, et sealt laekus talle 3% kogusissetulekust, kujutab endast „asjakoha[s]e olukor[ra]“ muutust määruse nr 883/2004 artikli 87 lõike 8 tähenduses.

- 49 Selles osas piisab, kui märkida, nagu seda tegi ka Euroopa Komisjon oma kirjalikes seisukohtades, et EMP lepingu raames, mis reguleerib muu hulgas Austria Vabariigi ja Liechtensteini Vürstiriigi vahelisi suhteid, on Šveitsi Konföderatsioon kolmas riik. Järelikult ei ole asjaolu, et puudutatud isik tegeleb kutsetegevusega Šveitsis, läbiviidavas kontrollis asjakohane.
- 50 Sellest tuleneb, et isegi kui W M tegutses vaidlusalusel ajavahemikul täiendavalt füüsilisest isikust ettevõtjana Šveitsis, jäi muutumatuks asjakohane olukord, mis valitses enne määruse nr 883/2004 jõustumist. Puudutatud isiku suhtes tuli seega selle määruse artikli 87 lõike 8 alusel jätkuvalt kohaldada Austria sotsiaalkindlustusalaseid õigusakte.
- 51 Teisena, mis puutub EÜ-Šveitsi IVL kokkuleppesse, mis reguleerib eelkõige Austria Vabariiki ja Šveitsi Konföderatsiooni puudutavaid olukordi, siis tuleb märkida, et käesoleval juhul tegutses W M vaidlusalusel ajavahemikul samal ajal füüsilisest isikust ettevõtjana Austrias ja Šveitsis, saades sealt vastavalt umbes 19% ja 3% oma sissetulekust. Kuigi suurem osa puudutatud isiku kutsetegevusest toimus Austrias, kus ta elas, moodustas see tema sissetulekust vähem kui 25%. Seega ei saanud W Mi suhtes vastavalt määruse nr 987/2009 artikli 14 lõikele 8 kohaldada määruse nr 883/2004 artikli 13 lõike 2 punkti a, vaid tema suhtes tuli vastavalt selle määruse artikli 13 lõike 2 punktile b kohaldada selle liikmesriigi õigusakte, kus asus tema tegevuse huvikese.
- 52 Kuna vaidlusalusel ajavahemikul elas W M Austrias ja EÜ-Šveitsi IVL kokkuleppe mõttes toimus suurem osa tema tegevustest seal, siis oli puudutatud isiku huvikese Austrias. Järelikult tuli W Mi suhtes kohaldada Austria sotsiaalkindlustusalaseid õigusakte.
- 53 Seda järeldust ei sea kahtluse alla asjaolu, et vaidlusalusel ajavahemikul tegeles puudutatud isik samal ajal paralleelselt ka kutsetegevusega füüsilisest isikust ettevõtjana 78% sissetulekute ulatuses Liechtensteinis. Nimelt, nagu komisjon oma kirjalikes seisukohtades rõhutas, ei ole see asjaolu EÜ-Šveitsi IVL kokkuleppe seisukohast asjakohane, sest selle kokkuleppe raames on Liechtensteini Vürstiriik kolmas riik.
- 54 Sellest järeldub, et vastavalt määruste nr 1408/71 ja nr 883/2004 asjakohastele sätetele, mis on põhikohtuasjas kõne all oleva olukorra suhtes kohaldatavad EMP lepingu ja EÜ-Šveitsi IVL kokkuleppe alusel, mida tuleb analüüsida eraldi, kohaldatakse asjaomase isiku suhtes vaidlusalusel ajavahemikul ainult üht sotsiaalkindlustusõigust, st Austria sotsiaalkindlustusalaseid õigusakte, mistõttu pädevad asutused peavad väljastama üheainsa tõendi.
- 55 Esitatud küsimustele tuleb seega vastata, et määrust nr 1408/71 ja määrust nr 883/2004 koostoimes määrusega nr 987/2009 tuleb tõlgendada nii, et need on EMP lepingu ja EÜ-Šveitsi IVL kokkuleppe alusel kohaldatavad olukorras, kus liidu kodanik, kes tegutseb samal ajal füüsilisest isikust ettevõtjana ühes liidu liikmesriigis ja ühes EFTA-EMP osalisriigis, alustab täiendavat füüsilisest isikust ettevõtjana tegutsemist Šveitsis. Vastavalt nende määruste asjakohastele sätetele tuleb ühelt poolt EMP lepingu raames ja teiselt poolt EÜ-Šveitsi IVL kokkuleppe raames kohaldatavad sotsiaalkindlustusalased õigusaktid eraldi kindlaks määrata.

Kohtukulud

- 56 Kuna põhikohtuasja poolte jaoks on käesolev menetlus eelotsusetaotluse esitanud kohtus pooleli oleva asja üks staadium, otsustab kohtukulude jaotuse liikmesriigi kohus. Euroopa Kohtule seisukohtade esitamise seotud kulused, välja arvatud poolte kohtukulud, ei hüvitata.

Esitatud põhjendustest lähtudes Euroopa Kohus (seitsmes koda) otsustab:

Nõukogu 14. juuni 1971. aasta määrust (EMÜ) nr 1408/71 sotsiaalkindlustuskeemide kohaldamise kohta ühenduse piires liikuvate töötajate, füüsilisest isikust ettevõtjate ja nende pereliikmete suhtes, nõukogu 2. detsembri 1996. aasta määrusega (EÜ) nr 118/97 muudetud ja ajakohastatud kujul, mida on muudetud Euroopa Parlamendi ja nõukogu 31. märtsi 2004. aasta määrusega (EÜ) nr 631/2004, ning Euroopa Parlamendi ja nõukogu 29. aprilli 2004. aasta määrust (EÜ) nr 883/2004 sotsiaalkindlustussüsteemide kooskõlastamise kohta, mida on muudetud Euroopa Parlamendi ja nõukogu 22. mai 2012. aasta määrusega (EL) nr 465/2012, koostoimes Euroopa Parlamendi ja nõukogu 16. septembri 2009. aasta määrusega (EÜ) nr 987/2009, milles sätestatakse määruse (EÜ) nr 883/2004 rakendamise kord, mida on muudetud Euroopa Parlamendi ja nõukogu 22. mai 2012. aasta määrusega (EL) nr 465/2012,

tuleb tõlgendada nii, et

need on Euroopa Majanduspiirkonna 2. mai 1992. aasta lepingu, mida on muudetud Bulgaaria Vabariigi ja Rumeenia Euroopa Majanduspiirkonnas osalemise lepinguga ja Euroopa Ühenduse ja selle liikmesriikide ning Šveitsi Konföderatsiooni vahel 21. juunil 1999 Luxembourgis sõlmitud kokkuleppe isikute vaba liikumise kohta, alusel kohaldatavad olukorras, kus liidu kodanik, kes tegutseb samal ajal füüsilisest isikust ettevõtjana ühes liidu liikmesriigis ja ühes Euroopa Vabakaubandusassotsiatsiooni-Euroopa Majanduspiirkonna lepingu osalisriigis, alustab täiendavat füüsilisest isikust ettevõtjana tegutsemist Šveitsis. Vastavalt nende määruste asjakohastele sätetele tuleb ühelt poolt Euroopa Majanduspiirkonna lepingu raames ja teiselt poolt Euroopa Ühenduse ja selle liikmesriikide ning Šveitsi Konföderatsiooni vahel sõlmitud kokkuleppe isikute vaba liikumise kohta raames kohaldatavad sotsiaalkindlustusalased õigusaktid eraldi kindlaks määrata.

Allkirjad

* Kohtumenetluse keel: saksa.